

СВІТОВА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ COVID-19

GLOBAL ECONOMY UNDER COVID-19

Анотація. У статті охарактеризовано вплив вірусу COVID-19 на стан економічного розвитку України та світу. Проведено аналіз статистики поширення вірусу в Україні та у світі. Визначено, що у відповідь на розповсюдження вірусу з одного боку держава запровадила екологічні та економічні заходи. З іншого боку, на основі проведеного дослідження 240 українських компаній визначено, що більшість підприємств українського бізнесу змінила формат роботи або тимчасово припинила діяльність, натомість підприємства окремих галузей активізували свою роботу. Проаналізовано можливі сценарії економічного розвитку світової економіки залежно від тривалості епідемії: сповільнення розвитку, його зупинка або економічний спад. Розглянуто логіку розвитку подій за умови настання песимістичного сценарію. Визначено основні перспективи економічного розвитку України та національної валюти.

Ключові слова: коронавірусна хвороба COVID-19, економічний розвиток, бізнес, сценарій економічного розвитку.

Summary. The article describes the impact of the COVID-19 virus on the economic development of Ukraine and the global economy. Viral shedding statistics in Ukraine and in the world have been analyzed. Unlike the countries with the highest levels of infection (USA, Italy, Spain, China and Germany), the number of deaths is higher than the recovery rate in Ukraine. It has been determined that in response to the spread of the virus, the state has implemented environmental and economic measures on the one hand. And based on a survey of 240 Ukrainian companies, it was determined, that the majority of Ukrainian business changed their work format or discontinued their operations temporarily, while enterprises in certain industries intensified their work on the other hand.

This refers to pharmaceutical companies, transportation, food companies (in particular, food delivery). It has been determined that the business uses rather more video conferencing in connection with the transition to telework, which has led to Zoom's share price doubling at the beginning of the year.

Possible scenarios of economic development of the world economy are analyzed depending on the duration of the epidemic: developmental slowdown (if quarantine stops within a certain period of time, that is the end of April), its stoppage (if the disease will spread until the end of the year) or economic downfall (treatment will not end soon, the epidemic will continue up the calendar year). The logic of the economic development in case of pessimistic scenario is considered: what will happen to the global economy at a time when the spread of the virus will stop and the purchasing power of the population will increase.

The economic forecast of the most developed countries in 2020 according to the OECD is estimated. China's global economic as an engine is projected to slow its development to 5% in a year.

The main prospects of economic development of Ukraine and national currency are determined.

According to the forecasts considered (conditionally optimistic, realistic and pessimistic), the prospect of further research is to develop some measures for government to overcome the crisis in case of scenarios.

Key words: COVID-19, economic development, business, economic development scenario.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна та весь світ зустрілися із серйозним медичним викликом, пов'язаним із життям населення, що без сумніву справить вплив на соціально-політичний та економічний стан кожної країни. Для більшості країн світу епідемія знаходиться в стадії розвитку, для КНР вона згасає. У Україні перший випадок зараження COVID-19 було зафіксовано 02.03.2020. Очевидно, що поширення хвороби чинитиме вплив не лише на демографічний стан країн світу, але й на економічний розвиток. Виникає необхідність аналізу можливих сценаріїв економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Офіційно Україна приєдналася до країн поширення COVID-19 (зафіксовано перший випадок зараження) на початку березня 2020 року, тому офіційних публікацій у матеріалах наукової періодичної печаті немає, відтак у цій статті використовувалися оперативні дані з електронних джерел та відео-матеріалів із відповідними посиланнями. Попередня криза світового масштабу 2008 року широко досліджувалася у публікаціях вітчизняних та іноземних науковців і практиків, серед яких О. Орловська розглядає причини виникнення, наслідки та шляхи подолання економічних криз [1], М. Савченко та О. Шкуренко визначають детермінанти фінансово-економічної кризи в умовах глобалізації [2], Л. Денькович та Д. Полагнин аналізують причини виникнення світових криз і їх вплив на економіку країн Європи [3], І. Вітер дає оцінку світовій економічній кризі як закономірному наслідку глобалізації [4], Н. Юдіна характеризує циклічні залежності в економіці України на основі аналізу окремих макроекономічних показників [5], В. Голуб аналізує фінансово-банківську складову економічно кризи [6], К. Фліссак розглядає німецьку модель виходу країни із соціально-економічної кризи [7], С. Дошин аналізує особливості фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. в Україні [8], І. Адізес надає способи управління в умовах кризи [9]. Виникає необхідність дослідження нової світової фінансово-економічної кризи. Це обумовило вибір теми дослідження та його мету.

Мета дослідження: охарактеризувати вплив вірусу COVID-19 на стан економічного розвитку України та світу.

Виклад основного матеріалу. Станом на 31.03.2020 у світі зафіксовано 786 973 випадків зараження вірусом, 37 843 смертей та 165 932 випадків одужання. Статистика 5 країн з найвищим рівнем захворюваності на вірус у світі представлена на рисунку 1.

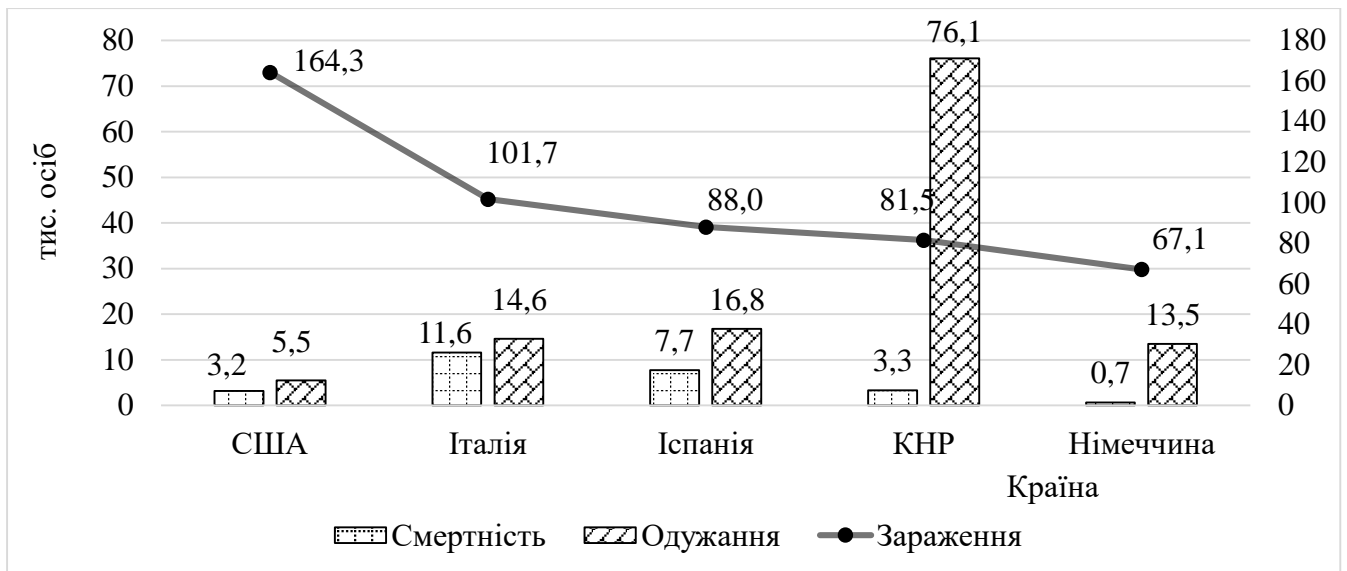

Рисунок 1. Статистика 5 країн з найвищим рівнем захворюваності на вірус у світі (станом на 31.03.2020)

Джерело: складено авторами на основі [10].

В Україні станом на 31.03.2020 протестовано 2 642 особи, виявлено 549 хворих на COVID-19, при цьому зафіксовано 13 летальних випадків та 8 випадків одужання. У порівнянні із країнами із найвищим рівнем зараження, де показник одужання перевищує показник смертності, Україна демонструє негативну тенденцію.

Яких заходів ужито на національному рівні?

1. Економічні заходи, зокрема:

- з 01.03.2020 по 30.04.2020 не нараховується та не сплачується плата за землю, що застосовується у господарській діяльності, від сплати єдиного соціального внеску звільняються ФОПи та особи, що займаються професійною діяльністю;

- з 01.03.2020 по 31.05.2020 обмеження щодо застосування більшості штрафів щодо застосування податкового законодавства;

- з 18.03.2020 по 15.05.2020 мораторій на проведення документальних перевірок єдиного соціального внеску;

- до 31.05.2020 продовжено термін подання річної декларації про майновий стан і доходи [11].

2. Епідеміологічні заходи:

- з 17.03.2020 по 24.04.2020 заборонено перевезення пасажирів метрополітемом в Києві, Харкові та Дніпрі, перевезення понад 10 пасажирів одночасно в громадському транспорті;

- торгівля продуктами, пальним, засобами гігієни, лікарськими засобами дозволена. Також можна здійснювати банківську та страхову діяльність;

- з 17.03.2020 заклади громадського харчування, торговельно-розважальні центри, фітнес-центри, заклади культури тимчасово припиняють свою роботу;

- з 12.03.2020 по 24.04.2020 припинено навчання в закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, фахової передвищої, вищої та післядипломної освіти [12].

Як реагує український бізнес? За даними дослідженням Ernst&Young [13] станом на 26.03.2020 з 240 досліджених компаній 38% будуть переглядати цільові фінансові показники, з них 73% планує скорочення бюджету, 27% - його розширення (підприємства фармацевтичного бізнесу, транспортного та харчового). Невизначеність із тривалістю карантину, що розпочався через два місяці з початку року, змушуватиме компанії переглядати і обсяг фонду на оплату праці. 9% уже скорочують фонд оплати праці, 5% компаній його збільшують. При цьому у 82% усі співробітники отримують заробітну плату у національній валюті, 6% виплачують усім співробітникам зарплату в іноземній валюті, 12% компаній використовують різні підходи для різних категорій співробітників.

Заходи щодо запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби COVID-19 внесли зміни і в розпорядок роботи компаній (рисунок 2).

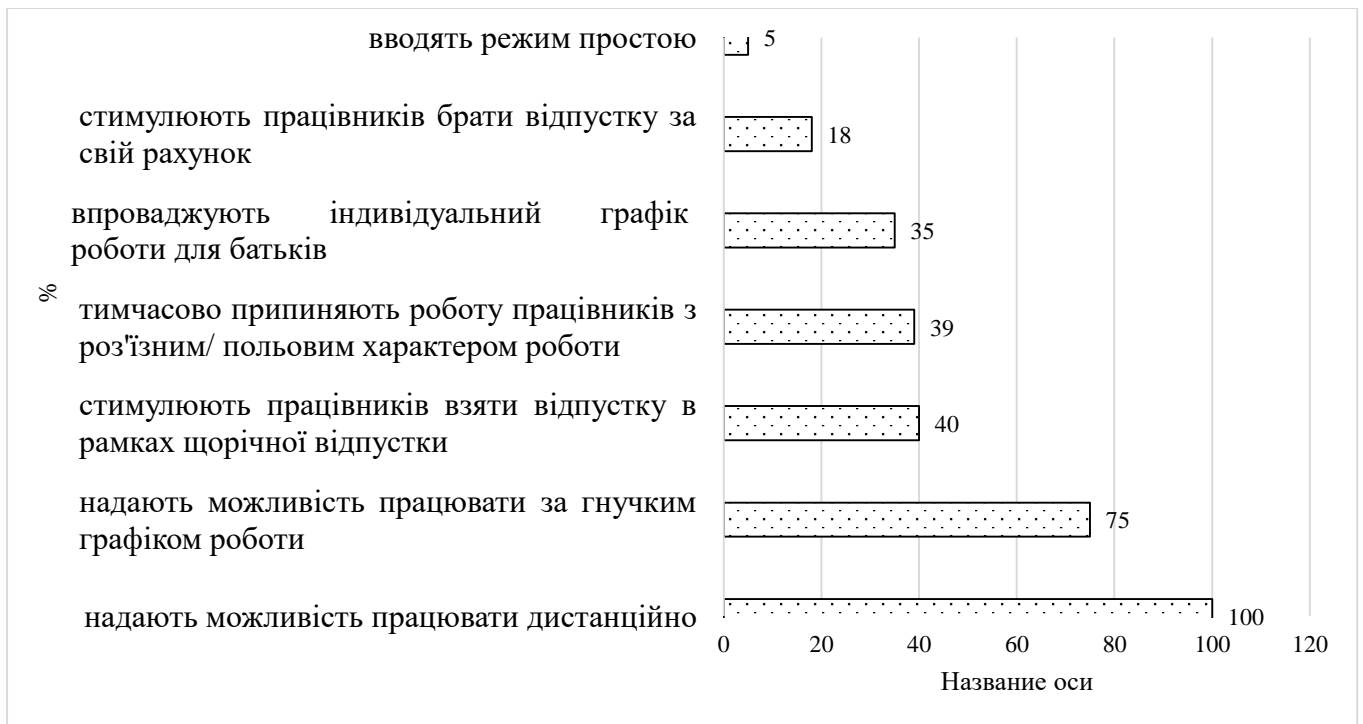

Рисунок 2. Зміни режиму роботи працівників у зв'язку з поширенням COVID-19

Джерело: [13].

Отже, вірус вніс свої корективи у роботу всіх компаній. Крім того, що всі співробітники переведені в режим дистанційної роботи та роботи за гнучким графіком (75%), працівників стимулюють взяти відпустку в рамках щорічної відпустки (40%) та відпустки без збереження заробітної плати (18%), або вводять режим простою (5%). 46% досліджуваних компаній доставляють працівників до роботи (з роботи) з метою зниження необхідності використання громадського транспорту.

Неочікуваний карантин вплинув і на динаміку розвитку окремих галузей. Так, в Україні очікують зростання підприємства фармацевтичного бізнесу, транспортного та харчового (зокрема, доставка їжі). Перевірити справдження цієї тези можна буде через кілька місяців після публікації перших фінансових звітів. Але вже зараз можна констатувати, що робота у віддаленому режимі сприяла стимулюванню використання інструментів дистанційної роботи для підтримки комунікацій. Для організації відео-конференцій із 240 опитаних компаній 58% компаній застосовують програму Skype, 29% - програму Microsoft

Teams, 22% - Zoom. Відтак, ціна на акції зазначених компаній значно підвищилася з початку року (рисунок 3).

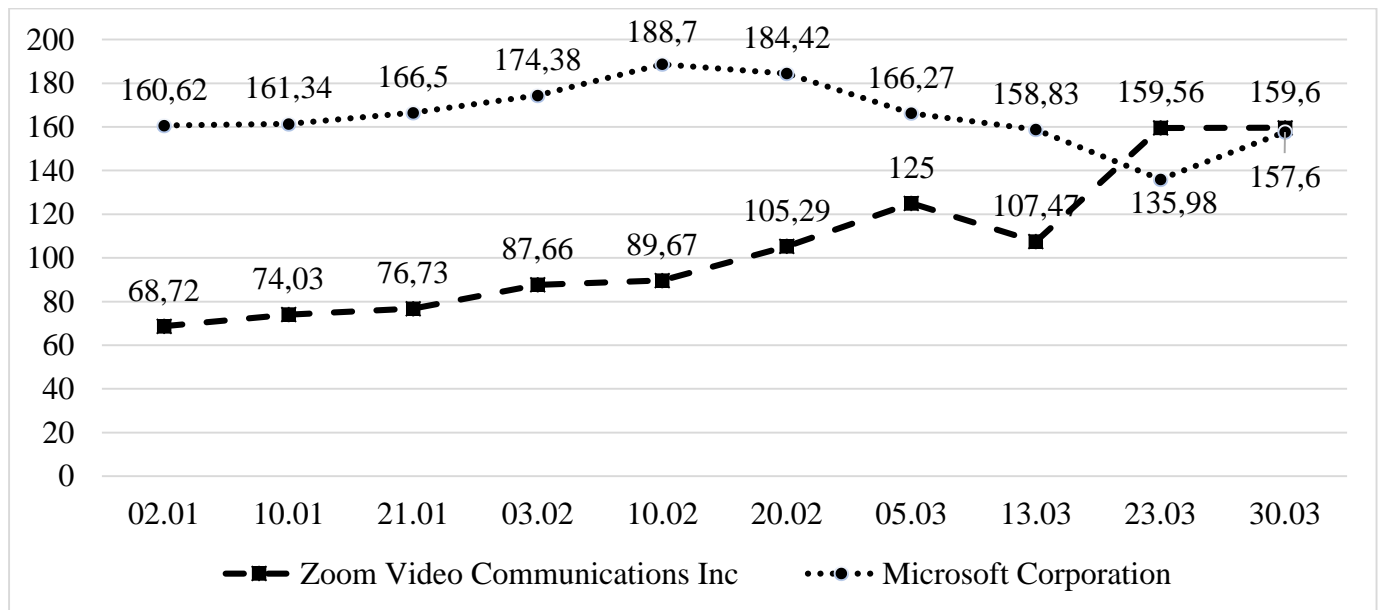

Рисунок 3 . Динаміка цін на акції компаній Microsoft Corporation та Zoom Video Communications Inc протягом 2020 року

Джерело: складено авторами на основі [14].

За даними рисунку 3 робимо висновок, що у зв'язку із вимушеністю роботи у віддаленому режимі та необхідністю підтримувати відео-зв'язок популярність компаній, що надають такі можливості, значно підвищилася. З початку 2020 року відбувся значний ріст ціни акцій компанії Zoom. Представники компанії пояснюють таке стрімке зростання вартості акцій свідомим вибором користувачів завдяки високій якості послуг, що надаються.

Очевидно, що 12 березня у країні не просто оголошено карантин, це початок нового етапу соціально-політичного та економічного розвитку. Що ж відбуватиметься з українською економікою?

Компанія Ernst&Young анонсує три можливих сценарії розвитку подій на 2020 рік у світі [13]:

1. Світ подолає вірус протягом літа, тоді темпи економічного розвитку просто сповільняться.

2. Поширення вірусу триватиме протягом року, після чого підвищиться ефективність лікування, в такому разі економічне зростання протягом року зупиниться.

3. Запровадження дієвого лікування не відбудеться найближчим часом, епідемія не завершиться із закінченням календарного року, тоді матиме місце глобальний економічний спад.

Значні корективи, внесені у світовий простір вірусом, неодмінно матимуть вплив на рівень економічного зростання (рисунок 4).

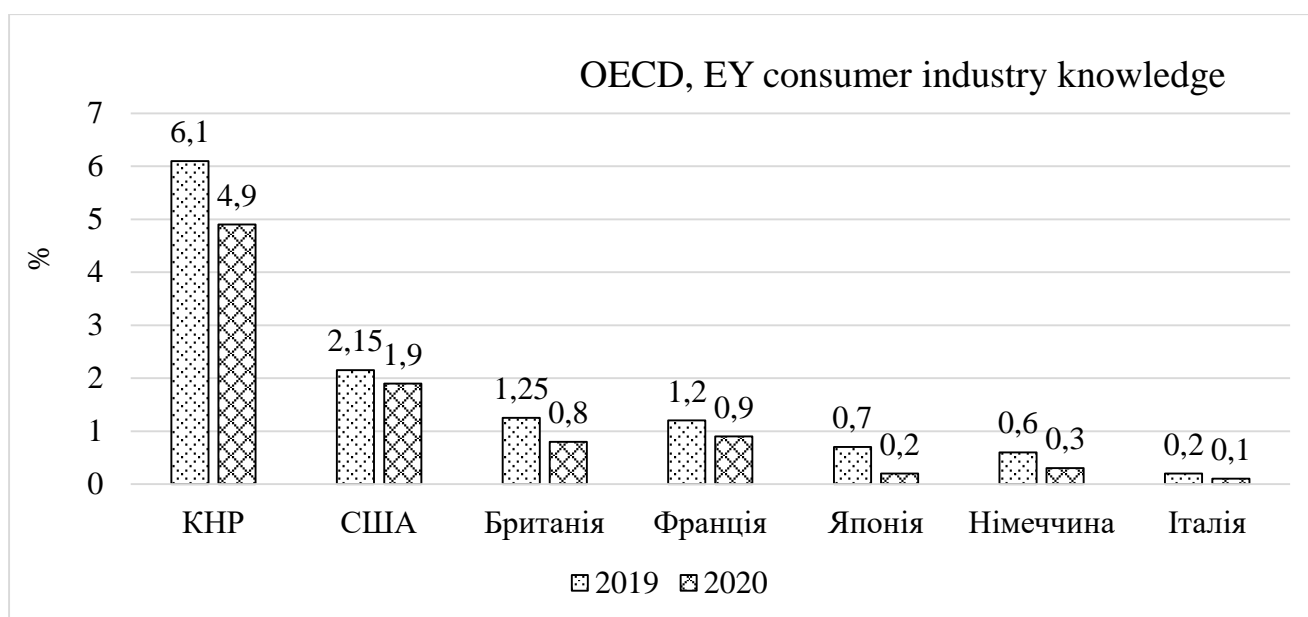

Рисунок 4. Прогноз зростання ВВП у 2020 році за даними OECD

Джерело: [13].

За даними рисунку 4 робимо висновок, що темпи зростання ВВП у найбільш розвинених країнах в середньому скоротяться на третину. Навіть світовий економічний двигун Китай сповільнить свій розвиток до 5% за рік.

У зв'язку із значним скороченням обсягів виробництва та збільшенням обсягів імпорту, розвиток української економіки, а значить і купівельна спроможність населення, неодмінно пов'язані із вартістю іноземної валюти. На основі аналізу курсу долара попередніх років та ситуацією в країні станом на березень Ernst&Young [13] прогнозує такий курс (рисунок 5).

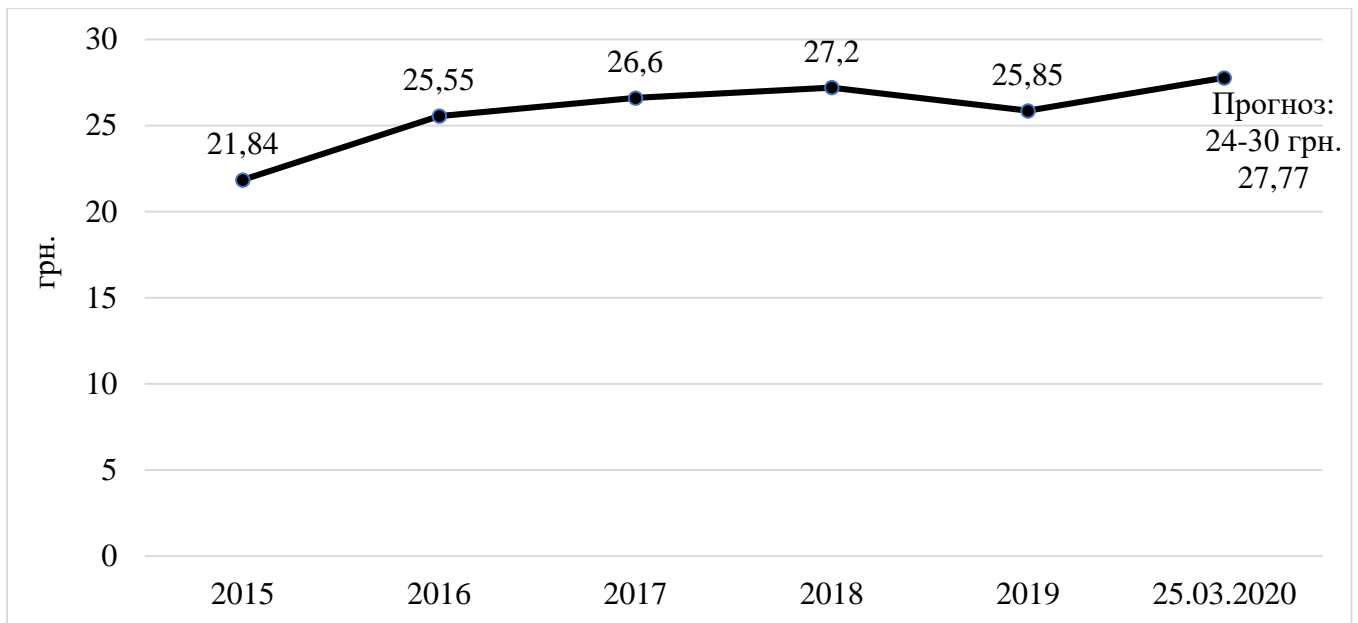

Рисунок 5. Динаміка середнього за рік курсу долара в Україні за 2015-2020 рр.
Джерело: [13].

Отже, виходячи із ситуації на кінець березня прогнозується можливе зростання курсу долара до 30 грн.

Логіку найбільш песимістичного сценарію щодо світового економічного розвитку (станом на 27.03.2020) пояснив Ph.D і MBA Колумбійського університету Іцхак Адізес [15], один з провідних світових експертів у сфері підвищення ефективності ведення бізнесу і урядової діяльності.

При цьому автор наголошує на економічних наслідках. Очевидно, що у зв'язку із необхідністю ізоляції населення та неможливістю організації роботи певних сфер дистанційно, відбулося масове закриття закладів як сфери обслуговування, так і виробничих підприємств. За кілька місяців через відсутність доходів (і неможливістю спрогнозувати їх на майбутнє) почнуть відбуватися масові звільнення працівників. Криза здоров'я перетвориться на соціально-економічну кризу та світову депресію.

Для того, щоб реанімувати економіку та підвищити купівельну спроможність населення, уряди будуть намагатися забезпечити фінансовими ресурсами фінансово-кредитні установи (банки) та населення. Але чи дасть це необхідний ефект? В умовах соціально-економічної невизначеності та загрози життю населення буде витратити кошти лише на товари першої необхідності, а

залишки заощаджувати; компанії навряд чи будуть спрямовувати кошти на розширення бізнесу, а будуть ладні зберігати їх у банках. Це не дасть очікуваного урядами ефекту.

Коли вірус буде остаточно подолано, рівень невизначеності знизиться, населення почне витратити збережені ресурси, але ринок не буде встигати забезпечувати потреби попиту, оскільки необхідно певний час для відновлення виробництва. Перевищення попиту над пропозицією при наявності фінансових ресурсів у населення призведе до неминучої інфляції, одним із засобів погашення якої з боку урядів може стати підвищення рівня оподаткування, а це крок до нової фінансової кризи. За прогнозами Іцхака Адізеса період 2020-2025 буде досліджуватися поколіннями соціологів, економістів, політологів та представників інших сфер як один із найскладніших в сучасній історії.

Висновки

У статті охарактеризовано вплив вірусу COVID-19 на стан економічного розвитку України та світу. Доведено, що поширення хвороби матиме не лише демографічні, але й економічні наслідки. Розглянуто три сценарії економічного розвитку для України та світу. Очевидно 2020 рік можна вважати початком світової фінансово-економічної кризи, яка буде досліджуватися економістами, соціологами, політологами та іншими науковцями.

Відповідно до розглянутих прогнозів (умовно оптимістичного, реалістичного та песимістичного), перспективою подальших досліджень може бути розробка комплексу заходів дій уряду щодо виходу економіки країни із кризового стану у разі настання одного із сценаріїв.

Список використаних джерел

1. Орловська О. В. Світові економічні кризи: причини виникнення, наслідки та шляхи подолання / О. В. Орловська // Науковий вісник НЛТУ України. - 2015. - Вип. 25.2. - С. 197-202.
2. Савченко М. В. Детермінанти фінансово-економічної кризи в умовах глобалізації / М. В. Савченко, О. В. Шкуренко // Економіка і організація управління № 3 (31) 2018. – С. 37-47.

3. Денькович Л. Л. Причини виникнення світових криз і їх вплив на економіку країн Європи / Л. Л. Денькович, Д. Д. Полагнин // Молодий вчений. - 2018. - № 5(2). - С. 694-698.
4. Вітер І. І. Світова економічна криза як закономірний наслідок глобалізації / І. І. Вітер // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. - 2014. - № 6. - С. 32–43.
5. Юдіна Н. В. Визначення циклічних залежностей в економіці України на основі аналізу окремих макроекономічних показників / Н. В. Юдіна // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2016. - № 13. - С. 64-72. –
6. Голуб В. М. Фінансово-банківська складова економічно кризи: генезис, сутність та інструментації / В. М. Голуб, К. В. Голуб // Науковий вісник ЧДІЕУ № 2 (18), 2013. – С. 142-149.
7. Фліссак К. А. Німецька модель виходу країни із економічної та соціальної кризи / К.А. Фліссак // Економічний часопис-XXI. — 2010. — № 11-12. — С. 27-32.
8. Дощин С. В. Світова фінансово-економічна криза 2008-2009 років та її особливості в Україні / С. В. Дощин // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2011. - Вип. 2(1). - С. 73-78.
9. Адизес І. К. Управление в эпоху кризиса. Как сохранить ключевых людей и компанию / И. К. Адизес — «Манн, Иванов и Фербер (МИФ)», 2009 – С. 51.
10. Report coronavirus cases [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.worldometers.info/coronavirus/#countries>.
11. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020 № № 533-IX [Електронний ресурс] // Верховна Рада України – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20>.
12. COVID-19. Ситуація в Україні [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://covid19.com.ua/?fbclid=IwAR31ti9GXcVGDNeGmuXGQOLoVXLeOo-IHmTERZUTrkwG90GT-bjfdi9_1Y0.
13. Бізнес під час кризи: виклики та дії ринку України. EY Ukraine PAS. 26 березня 2020 [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://lookaside.fbssbx.com/file/EY_Survey_results_COVID_19.pdf?token=AWwxse9aN5ATECy3dsUEkSQkwLst1DRwwQUWaBSm7CJc30yVCpvAYAdsAgtJCtXtmDugebkGwf4oDLfJBn7-TcX-ogj4JD3XinhAAKt1CHyOLyaovLGpgMZpvrqTpAcHj4Y8oInGvW0iyc81zqPxch4SZgm4ihJWM4L8u2DtmosH0w.
14. Платформа доступу до фінансових ринків [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.investing.com/equities/>.

15. Блог и публикации Института Адизеса [Электронный ресурс] // Режим доступа: <https://adizes.me/>

References

1. Orlovs'ka, O. V. (2015), "Global economic crises: causes, consequences and ways of overcoming", *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 2, pp. 197-202.
2. Savchenko M. V., Shkurenko O. V. (2018), "Determinants of the financial and economic crisis in the context of globalization", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 3 (31), pp. 37-47.
3. Den'kovych, L. L and Polahnyn D. D. (2018), "Causes of world crises and their impact on the economy of Europe", *Molodyj vchenyj*, vol. 5(2), pp. 694-698.
4. Viter, I. I. (2014), "The global economic crisis as a natural consequence of globalization", *Problemy innovatsijno-investytsijnoho rozvytku*, vol. 6, pp. 32-43.
5. Yudina, N. V. (2016), "Determination of cyclical dependencies in the economy of Ukraine on the basis of individual macroeconomic indicators analysis", *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut"*, vol. 13, pp. 64-72.
6. Holub, V. M. and Holub K. V. (2013), "The financial and banking component of the economic crisis: genesis, nature and instrumentation", *Naukovyj visnyk ChDIEU № 2*, vol. 2(18), pp. 142-149.
7. Flissak, K. A. (2010), "German model of the country's exit from the economic and social crisis", *Ekonomichnyj chasopys-XXI*, vol. 11-12, pp. 27-32.
8. Doschyn, S. V. (2011), "World financial and economic crisis of 2008-2009 and its peculiarities in Ukraine", *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*, vol. 2(1), pp. 73-78.
9. Adizes, I. K. (2009), *Upravlenye v epokhu kryzysa. Kak sokhranyt' kliuchevykh liudej y kompaniyu* [Management in crisis. How to retain key people and the company], Mann, Yvanov y Ferber (MYF), Moscow, Russia.
10. Report coronavirus cases (2020)", available at: <https://www.worldometers.info/coronavirus/#countries> (Accessed 31 March 2020).
11. "The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "Amendments to the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine on taxpayer support during the period of measures aimed at preventing the emergence and spread of coronavirus disease (COVID-19)", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20> (Accessed 31 March 2020).
12. COVID-19. The situation in Ukraine (2020)", available at: https://covid19.com.ua/?fbclid=IwAR31ti9GXcVGDNeGmuXGQOLoVXLeOo-IHmTERZUTrkwG90GT-bjfdi9_1Y0 (Accessed 31 March 2020).
13. EY Ukraine (2020), "Business in crisis: challenges and actions of the Ukrainian market", available at: https://lookaside.fbsbx.com/file/EY_Survey_results_COVID_19.pdf?token=AWwxse9aN5ATECy3dsUEkSQkwLst1DRwwQUWaBSm7CJc30yVCpvAYAdsAgtJCtXtmDugebkGwf4oDLfJBn7-TcX-

ogj4JD3XinhAAKt1CHyOLyaovLGpgMZpvrqTpAcHj4Y8oInGvW0iyc81zqPxch4S
Zgm4ihJWM4L8u2DtmosH0w (Accessed 26 March 2020).

14. Financial Markets Access Platform (2020)", available at:
<https://www.investing.com/equities/> (Accessed 31 March 2020).

15. Adizes Institute Worldwide (2020)", available at: [adizes.me /](http://adizes.me/) (Accessed
31 March 2020).